

gle XVI: «*pernil* o bacó de porc: perna, petaso; la salmorra ---» (OPou, *TbPu.*, 198); Lacav. Avui el mot sona *pernil* en tot el català or., *pernil* a Tortosa i Sud del cat. occid., així com val.; i d'altra banda *pernil* a Cerdanya (també l'Alta Cerdanya),⁵ *pernil* a Andorra (DAg.) i Segre avall, i tot Pallars i Ribagorça sencers (Cardós i Vall Ferrera, 1932-34), Valls d'Àneu, Àssua etc. (1935, 1959) així com a la C. de Tremp, i la Vall de Boí (1953 ---); i, en fi, la Vall d'Aran.

Si aquesta variant en *-l* fos més local podríem pensar en alguna intrusió gascona: car allí conec diversos casos d'això (Aran etc.) i s'hi explica per una ultracorreció, natural en un llenguatge que ha vocalitzat totes les *-r*' (cf. formes com *titolh* en el Cart. d'Ossau, any 1481, p. 365); o en un simple «canvi de sufix» (a la V. de Boí i alguna altra diuen *pletill* per *pletiu*): no descarto, això últim, però en aquest cas potser hem de pensar més aviat en un vell duplicat *PERNICULA (o -ICULUM), que de primer pogué designar pernils més triats i una mica més petits: cf. *pernilet* «jamoncito, *perniletus*» Lab. 1840.

Altament fem constar que *pernil* va existir també en castellà: veg. la doc. que en dono a la nota 3 de PERNA (DECH), en la *Celestina* (acte IX, c. 1495), *G. de Alfarache*, Vz. de Guevara, APal. I fins avui segueix usant-se en alt-arag.,⁶ murcià i algunes localitats lleoneses i gallegues. En castellà, però, podem mirarlo com un «intent fracassat»: perquè allà sempre ha dominat *jamón* [princ. S. XIV], que no sols s'hi troba documentat molt abans, sinó que, tot essent mot francès invasor, hi ha de ser un intrús vellíssim (puix que l'afectà encara la llei fonètica *-mb- > -m-*, ja caduca en el S. XII). El mot més vell de tots fou allà *lunada*, de CLÜNIS. *Pernilet* [Lab. 1840].

Contraperna 'la peça del carro que sosté l'estacada a la part inferior, paral·lelament a la barana: tenen 2m40×0m12×0m08, i es fan de faig (o bé de freixe, om o acàcia) i a Mall., d'alzina' (*CostManc.* I, 118).

Espernat 'trencat de cames' cerd. AntCayrol (Cerdà, *Cont.*, s. v.). *Espernegar* 'pernejjar, la vaca' (*aspèrnegá*) Tuixén (1964); *espernegat* 'esgotat de tant caminar' val. (EValor-JGiner, 1950-55); de vegades amb sentit ampliat car a la Vila Joiosa va semblar-me (1963) que usaven *aspernegats* per 'mal tractats'. *Espernetegar* és la forma correcta, com recordo que Fabra ens ho ensenyava oralment, ja c. 1925-8, i com escriviren els millors: «totes les seves potències descabdellaven, com pel girar d'unes debanadores, tot un film d'imatges i d'impressions que el projectaven part del·là de la realitat, bracejant i *espernetegant*, sense trobar un punt ferm en la vanitat del seu món imaginari», «va agafar la bèstia pel collar de cuiro amb claus de llautó, i la va retenir sota l'aigua fins que no va *espernetegar* més», Coromines (*Silèni* x, 137; *Pro-meteu*, XII, § 4, 209).

És corrent en forma alterada: per metàtesi, i amb influència d'*espetegar* i *espetarregar* de sentit diferent, si bé no massa, i derivats de PET: d'aquí la forma *espeternegar*, que ja usava Pitarra en antigues gata-des: «CATERINA: Si s'alsa una espasa sola / me bec

jo aquest salfumant / y 'm quedo *espatarnegant* / com un gos quan té la bola» (*La Vaquera de la Piga-rossa*, p. 531), el poetastre floralista Coca i Ponsem: «La xin-xeta *espeternega* / ja cansada de cremar / y una xica papallona, / perdent l'esma, cau al flam» (*Jo. Fl.* 1879, pág. 94); i fins EmVilanova: «cansat de veure los raigs d'espurnes y de sentir *espeternegar* les brases» (*Los Reys*, en *Renaixensa*, 1884). De **espernancó* (amb dissim. *n-n > -r-n*) deu venir *esparrancó* potser designant l'os d'un pernil gastat o d'una pota de gallina menjada: «el balladó <amb> que ballava me demana de l'amor. / —Com ets estada tan toixa [imprès *boixa*] - de no dar-li'n de bon cor: / aqueix que té prou vianda, de no donar-li l'amor? / —Què 'n faré de la vianda, - si ell no m'agrada, no, / què'n faré de la vianda?: - quedaré am l'*esparrancó*», MilàF (*Romlo.*, 331C1f., reco. a StJoanAb.).

CPT.: *Pernabatre*, pron. *pèrnabátra*, 1920; [Labèrnia 1840], però mal definit, com a tr., cosa i sign. in-oïts; el DAG. rectifica bé «pernear, donar cops de peu repetits, rabiari», i més fort encara perquè és 'sofrir atroçment en forta i violenta lluita': «Y monstres afigura llavors, més espantables, / que a rues *pernabaten* y jugan al entorn, / llurs boques de caverna badant, insondejables, / sovint per algun llamp enceses, com un forn», *Atl.* VI, 68b (no encara en la primera *Atl.*, 1867).

Prosa: «impensadament, començaren els dolors del part i, a les poques hores, el *pernabatre* de l'esposa s'havia fet tràgic, espantós»; «travessen el món clàssic dos corrents impetuosos que, després de fer-lo *pernabatre* en convulsions apocalíptiques, havien de portar els nous trossos del sentiment religiós»; «si els republicans --- haguessin sapigut donar una forma viva als anhels, mai realitzats, del poble, la Monarquia tindria aviat la seva mala nit de *pernabatre*, i aqueixa pobresa d'objectius del seu ministeri, fóra el primer senyal de la derrota»; «aquella nit terrible de Ripoll --- fou una nit de *pernabatre*, de dolor i de sang: que no volent-se rendir encara els carrabiners, En Savalls feia afusellar els de la torre de l'església ---»; i encara un altre a la biografia de Prat de la Riba: Coromines (*Vida Austera*, 143.9; *El Sentiment de la Democr.*, c. 1910, p. p. Di. i *Records* II; peça inèdita de les *Cartes d'un visionari*, publ. ibid., 1918; *Silèni*, XIV, 186; p. p. Di. i *Rec.* III). *Pernabatent*. *Pernagirat*. *Pernatrencat*. «*Perniobert* castellanisme indocumentat (no en Lab. 1840 ---).

Pern [1369]: «un *pern* de ferre de palanxa», doc. ross. de 1369, *InvLC*; «al cap de les escales, tenien una verdesca a manera de castel, ab dos portes ab *perns*, en manera que s-podien tancar e obrir, e fer armes», segon quart S. xv, *Dietari del cap. d'Anfós el Magnànim*, fº 68vº; «han elets los més forts e disposats hòmens de totes les naus per entrar dins lo castell, e cascú de aquests portarà una ballesta desencavalcada, que ara novament han trobat, que no està ligada lo braç ab lo albrer <Riq. *asbrer*?> ab fil, com acostumen les altres de estar, mas ab lo estrep vénen tan justes, e ab un petit *pern* s'encavalquen molt bé; e cascú